

Β. Πανταζής - Γ. Νταλιάνης, Το σύμπαν της Ιεραρχίας

Αυτό το βιβλίο εκδόθηκε από τον «Ελεύθερο Τύπο» τον Δεκέμβριο του 2016.

Ο τίτλος πιστεύουμε τα λέει όλα, αλλά αντιγράφουμε το κείμενο στο όπισθεν εξώφυλλο του βιβλίου:

«Όλες οι μέχρι τώρα κοινωνίες υπήρξαν κοινωνίες στις οποίες μπορεί να εφαρμοστεί με λίγες τροποποιήσεις η έννοια της “ιεραρχημένης δύναμης”. Υπάρχει, επομένως, συνέχεια στην ιστορία της καταπίεσης και της κυριαρχίας. Κι η συνέχεια αυτή εξασφαλίζεται, όχι μόνο με την απλή παραγωγή των υλικών ιεραρχικών κοινωνικών δομών. Εξασφαλίζεται, επί πλέον, γιατί τα ιεραρχικά πολιτιστικά πρότυπα αναπαράγονται στην ίδια την ενστικτώδη δομή των καταπιεζόμενων ατόμων. Χάρη στην διαπαιδαγώγηση που υφίστανται “εξ απαλών ονύχων” στην καταπιεστική οικογένεια, στο αυταρχικό σχολείο, στον ιεραρχικό στρατό, αλλά και χάρη στην διαπαιδαγωγική επίδραση της ίδιας της ένταξης μέσα στους ιεραρχικούς θεσμούς σαν ώριμα πια άτομα. Έτσι ο εξουσιασμός και η ιεραρχία εσωτερικεύονται και, στον βαθμό που έχει προχωρήσει αυτή η εσωτερίκευση, η ιεραρχική κοινωνία έχει την δυνατότητα να κάνει όσο το δυνατόν λιγότερη χρήση βίας για να εξασφαλίσει την διαιώνιση των καταπιεστικών δομών της. (...) Χωρίς αμφιβολία ο αιώνας μας υστερεί από τον προηγούμενο στην αντιεξουσιαστική συνείδηση ή, σωστότερα, στην ένταση αυτής της συνείδησης. Ωστόσο δημιουργείται μια συνείδηση ολόκληρου του πλέγματος των ιεραρχικών, καταπιεστικών κι εξουσιαστικών σχέσεων και η ανάγκη της οριστικής αποτίναξής τους.»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ — ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Γενικό χαρακτηριστικό όλων των ανθρώπινων κοινωνιών είναι η ιεραρχική τους δόμηση. Αρχικά θα έπρεπε να προσδιορίσουμε τι εννοούμε μ' αυτόν τον όρο, αλλά το ίδιο θα έπρεπε να γίνει με ολόκληρη σειρά όρων, οι οποίοι χρησιμοποιούνται στην εργασία αυτή. Οι όροι: δύναμη, βία, εξουσία, κυριαρχία, καταπίεση, ιεραρχία θα χρησιμοποιηθούν επανειλημμένα στην εργασία αυτή, και θ' αναλυθούν στην κατάλληλη στιγμή.

Οι κυριότεροι θεσμοί, το σύνολο των οποίων συνιστά ότι μπορούμε ν' αποκαλέσουμε «δομή» της κοινωνίας· θεσμοί αρχέγονοι και παραδοσιακοί (οικογένεια, κράτος), καθώς κι οι θεσμοί που εμφανίζονται για πρώτη φορά στο προσκήνιο χάρη στην βιομηχανική επανάσταση (επιχείρηση, εργοστάσιο), ή θεσμοί που υπήρχαν αλλά γενικοποιήθηκαν και μαζικοποιήθηκαν στην τεχνολογική εποχή (σχολείο, στρατός), όπως επίσης κι οι θεσμοί που χαρακτηρίζουν με την κυριαρχία τους ορισμένες μόνο εποχές (εκκλησία), διέπονται στην εσωδομή τους από ορισμένες αρχές, κοινές σ' όλους αυτούς τους θεσμούς. Έτσι 1) είναι ιεραρχικά διαρθρωμένοι. Υπάρχει ένας ιεραρχημένος καταμερισμός των έργων, των λειτουργιών των θέσεων, των αρμοδιοτήτων κλπ. 2) Υπάρχει μια κλίμακα ανοδικά διατεταγμένα, αντίστοιχη μ' αυτό τον ιεραρχικό καταμερισμό των λειτουργιών, μέσα στην οποία εντάσσονται τα μέλη των θεσμών, και σύμφωνα με την οποία αξιολογούνται. 3) Σε κάθε κλίμακα της ιεραρχίας υπάρχει μια σώρευση ισχύος, δύναμης, που ασκείται από τους ιεραρχικά ανώτερους πάνω στους ιεραρχικά κατώτερους. Οι δύο πρώτες αρχές συνιστούν δύο όψεις του ίδιου φαινομένου. Είναι η αντικειμενική κι η υποκειμενική εκδήλωση της ιεραρχίας. Η τρίτη «αρχή» συνδέεται με το φαινόμενο της δύναμης, ή της εξουσίας κι είναι αναπόσπαστα δεμένη με την πρώτη.

Έτσι ποριζόμαστε δύο βασικές κοινωνιολογικές έννοιες: «ιεραρχία» και «δύναμη». Είναι γενικά χαρακτηριστικά όλων των κοινωνικών θεσμών, χαρακτηρίζουν κάθε κοινωνικό σχηματισμό, σε κάθε εποχή και κάθε τόπο. Χαρακτηρίζουν, γενικά, τον πολιτισμό του Homo Sapiens. Παρόμοια φαινόμενα χαρακτηρίζουν όλα τ' αγελαία ζώα. «Η ιεραρχία είναι δεσμός ανάμεσα σ' όλα τα κοινωνικά ζώα κι η ορμή να κυριαρχήσει κανείς πάνω στους ομοίους του ένα ένστικτο ηλικίας τριακοσίων ή τετρακοσίων εκατομμυρίων ετών» (α).

Μέσα στους ιεραρχικούς δεσμούς ότι εμφανίζεται (κι είναι) σαν η βάση της ιεραρχικής διαφοροποίησης είναι διαφορισμός στην κατοχή δύναμης. Έτσι η ενιαία έννοια της ιεραρχημένης δύναμης είναι βασική στην κοινωνιολογική ή, σωστότερα, την ψυχοκοινωνιολογική ανάλυση. Ωστόσο έχει τύχει ελάχιστης προσοχής από μέρους των κοινωνικών συγγραφέων. Η ως τα τώρα κοινωνιολογία ασχολήθηκε με δευτερεύοντα κοινωνιολογικά θέματα - αυτό ισχύει πρώτιστα για την κατεστημένη κοινωνιολογία, ενώ είναι γεγονός ότι η κριτική κοινωνική θεωρία έβαλε περισσότερο από μια φορά το χέρι επί του τύπου των ήλων — κι απέφυγε να μπει σε συζήτηση των βασικών κοινωνιολογικών

εννοιών. Είναι και τούτο μια ένδειξη του πόσο δύσκολη είναι μια ανεξάρτητη θεώρηση ενός καταπιεστικού, εξουσιαστικού μ' ένα λόγο ιεραρχικού σύμπαντος, μέσα στο οποίο ζούμε και το οποίο επηρεάζει τις σκέψεις μας, την δράση μας, όλη την ύπαρξή μας.

Αντικείμενο αυτής της εργασίας είναι η έρευνα βασικών ψυχοκοινωνιολογικών εννοιών μ' άλλα λόγια η έρευνα της ιεραρχικής, εξουσιαστικής, καταπιεστικής δομής του ανθρώπινου πολιτισμού. Η εργασία αυτή δεν φιλοδοξεί να δώσει οριστικές λύσεις στα ζητήματα με τα οποία καταπιάνεται, και τα οποία εξετάζει από μια ορισμένη σκοπιά, την σκοπιά της κριτικής θεωρίας. Η σκοπιά αυτή είναι, νομίζουμε, κι η αληθινά επιστημονική. Βασικά τα κοινωνικά φαινόμενα μπορούν να μελετηθούν από δυο σκοπιές, την έξω από το σύστημα και την μέσα σ' αυτό, την εξωτερική κι εσωτερική, την εξελικτική και την στατική σκοπιά. Πρώτο, η υπάρχουσα κοινωνία μπορεί να μελετηθεί σαν μια από τις πολλές δυνατές μορφές κοινωνικής οργάνωσης, σαν ένας εξελισσόμενος σχηματισμός φαινομένων το δε ερώτημα «πώς λειτουργεί» αυτός ο σχηματισμός μπορεί ν' απαντηθεί σωστά μονάχα αν αυτός ο σχηματισμός θεωρηθεί στην εξέλιξή του και την Αντιπαραβολή του μ' άλλες δυνατές μορφές κοινωνικής οργάνωσης. Δεύτερο, η υπάρχουσα κοινωνία μπορεί νά μελετηθεί σαν στατικός σχηματισμός φαινομένων, το δε ερώτημα «πώς λειτουργεί;», θεωρούμενο από την σκοπιά αυτή σαν το βασικότερο θέμα, απαντάται με τον διανοητικό εγκλεισμό από σύστημα, το οποίο θεωρείται, όχι βέβαια σαν το μοναδικό κοινωνικό σύστημα, αλλά σαν εκείνο γύρω από το οποίο συγκεντρώνονται όλα τ' άλλα. Οι δυο αυτές σκοπιές θεώρησης, η απολογητική κι η κριτική, σημαδεύουν την κοινωνική θεωρία από την γέννησή της ως τώρα.

Η εργασία αυτή εξετάζει, λοιπόν, τα υπό μελέτη κοινωνικά φαινόμενα από την εξελικτική, κριτική, εξωτερική σκοπιά. Αποτελώντας το κέντρο γύρω από το οποίο περιστράφηκαν τα σημαντικότερα διανοητικά ρεύματα των σύγχρονων καιρών στο χώρο των ανθρωπολογικών επιστημών, δηλαδή η θεωρία της εξέλιξης, η κριτική (σοσιαλιστική) θεωρία κι η ψυχανάλυση, η σκοπιά αυτή προσφέρει τις μεγαλύτερες δυνατότητες επιστημονικής θεώρησης. Η σκοπιά όμως αυτή δεν δίνει καμιά α priori υπεροχή σ' όσους την ακολουθούν, το να δεχτούμε κάτι τέτοιο θα 'ταν σαν να επιστρέφουμε στην προ - Κοπερνίκεια εποχή, αυτό δε άλλωστε αντιστρατεύεται την ίδια τη φύση της κριτικής θεωρίας.

Πρώτο στάδιο στην ανάλυση που ακολουθεί είναι η εξέταση του φαινομένου της δύναμης και της γυμνής, ωμής εκδήλωσης της: της βίας. Χαρακτηριστικό, όμως, του Homo Sapiens είναι η ορθολογικοποίηση, η εξιδανίκευση, ο μετασχηματισμός της βίας σ' άλλες μορφές καταπίεσης, σ' εξουσία και κυριαρχία. Αυτές οι μορφές αναλύονται στη συνέχεια. Έπειτα θ' ακολουθεί το φαινόμενο της ιεραρχίας, σαν ο πυρήνας των καταπιεστικών κοινωνικών δομών. Ακολουθεί μια ανάλυση των ιεραρχικών δομών της προτεχνολογικής κοινωνίας, κι ύστερα η εξέταση του φαινομένου της ιεραρχίας στην σημερινή του εσωτερικοποιημένη μορφή, μέσα στην τεχνολογική κοινωνία. Ακολουθούν τα κεφάλαια που διαφέρονται στην ιδεολογία της ιεραρχικής καταπίεσης, στις μορφές της ιεραρχημένης δύναμης (β) και στη Λογική της εξουσίας. Ως επίλογος, τέλος, ερευνάται το πρόβλημα της εξόδου από το ιεραρχικό καταπιεστικό σύμπαν σαν το κεντρικό πρόβλημα στην σύγχρονη πολιτική φιλοσοφία.

Σύντομο έργο - βιογραφικό του Γιώργου Νταλιάνη

Ο Γιώργος Νταλιάνης γεννήθηκε το 1946. Συμμετείχε ενεργά στο εν τη γενέσει του μεταπολιτευτικό αναρχικό κίνημα. Ήταν μάχιμος δικηγόρος, πάντα έτοιμος να υπερασπίσει τους διωκόμενους από την εξουσία, και υπήρξε μέλος της Επιτροπής Εναντία στην Επιστημονική Καταπίεση.

Ήταν ένας πολύ ευαίσθητος, υψηλής νοημοσύνης και εξαιρετικά μορφωμένος άνθρωπος - υπήρξε ο πρώτος θεωρητικός του σύγχρονου ελληνικού αναρχικού κινήματος. Συνέγραψε τα φυλλάδια: "Αντι-έρευνα πάνω στο Αντιεξουσιαστικό Κίνημα" και "Η Ιδεολογία του Πολέμου" και, μαζί με τον Βαγγέλη Πανταζή, τα βιβλία: "Το Σύμπαν της Ιεραρχίας" και "Συμβολές στην Κριτική Θεωρία". Επίσης, μετέφρασε τα βιβλία: "Φεντεραλισμός, Σοσιαλισμός, Αντιθεολογισμός" του Μ. Μπακούνιν (εκδ. Ελεύθερος Τύπος), "Τα Όρια της Πόλης" του Μ. Μπούκτσιν (εκδ. Ελεύθερος Τύπος), "Το Ποδόσφαιρο ως Ιδεολογία" του Gerrad Vinnai (εκδ. Διεθνής Βιβλιοθήκη), "Νόμος και Εξουσία" του Π.

Κροπότκιν (συν-μεταφραστής μαζί με τον Θέμη Μιχαήλ) (εκδ. Διεθνής Βιβλιοθήκη), “Η Θεωρία της Αργόσχολης Τάξης” του Θορστάιν Βέμπλεν (εκδ. Κάλβος) και “Πέρα από το Σάμερχιλ” του Τζ. Χολτ (εκδ. Καστανιώτης).

Δυστυχώς, υπήρξε και αυτός ένα από τα θύματα της νομοτέλειας «η Επανάσταση τρώει τα παιδιά της» με κλονισμένη ψυχική υγεία θα νοσηλευτεί στο Δαφνί, όπου και θα παραμείνει επί αρκετά χρόνια. Τον μάταιο τούτο κόσμο άφησε (ξεχασμένος, αν και όχι από όλους...) στις αρχές της δεκαετίας του 2000.